EXPRESIVITATEA LIMBAJULUI POPULAR ÎN ROMANUL HAIDUCESC *IANCU JIANU, ZAPCIU DE PLASĂ* ȘI *IANCU JIANU, CĂPITAN DE HAIDUCI* DE NICOLAE D. POPESCU

THE EXPRESIVITY OF POPULAR LANGUAGE IN THE HAJDUK NOVELS ”IANCU JIANU, HEAD OF ADMINISTRATION” AND ”IANCU JIANU, CAPTAIN OF THE HAJDUKS” BY NICOLAE D. POPESCU

Ileana-Manuela RAȚ
Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu/ “Lucian Blaga” University of Sibiu

e-mail: ileana.rat@ulbsibiu.ro

Abstract: *This paper analyzes the expressivity of popular language from the novels ”Iancu Jianu, Head of Administration” and ”Iancu Jianu, Captain of the Hajduks” by N. D. Popescu. The popular language is a language specific aspect, a language version and a main component of the oral version of the national language. In literary works, the popular language has a stylistic purpose. The aesthetic value of the text is the result of the process by which the expressiveness of the writer`s language is converted into an individual literary rule. The stylistic processes and brands encountered in popular language are national specific and they reflect the history, the way of thinking and the feelings of Romanian people. The popular language implies the release of constraints and limitations imposed by national language standard. I have chosen this study because it is an important matter that was not explored in Romanian hajduk novels and hajduk short fiction (novella, short-story, and tale).*
Keywords: Literature; Language; Popular; Hajduk; Stylistic.

1. Aspecte teoretice

Stilistica este considerată o disciplină relativ nouă, Charles Bally consemnând-o la începutul secolului 20. Aceasta cunoaște două orientări: stilistica lingvistică, reprezentată și teoretizată de Charles Bally și stilistica literară, reprezentată de Karl Vossler. În ceea ce privește stilistica în spațiul românesc, Iorgu Iordan trasează limitele stilisticii lingvistice făcând o delimitare față de stilistica estetică. El definește stilistica lingvistică drept știința care se ocupă cu „studiul mijloacelor de expresie ale vorbirii unei comunități lingvistice din punct de vedere al conținutului lor afectiv, adică

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

exprimarea faptelor de sensibilitate prin limbaj și acțiunea faptelor de limbă asupra sensibilității" (Iordan, 1975 : 23). Stilistica estetică este definită de Eugen Coșeriu drept „o lingvistică a textului literar" (Coșeriu, 1955 : 83). Stilistica tratează problema stilului în comunicarea verbală, fie că este vorba de un text funcțional sau despre o creație literară. Disciplină complexă, ea se află la interferența mai multor științe cum ar fi: lingvistica, poetica, neoretorica, semiotica literară, teoria textului, tropologia etc. Conform lingviștilor anterior menționați faptele de limbă sunt divizate în termeni cu conținut propriu-zis sau intelectual, care fac referire la sensul denotativ și termeni cu conținut afectiv sau de natură subiectivă care au sens conotativ. Factorul expresivitate variază de la un cuvânt la altul în funcție de epocă și subiectul vorbitor, amploarea sa fiind dată de noutatea termenului, plasticitate, fantezie și uzura acestuia ce este invers proporțională cu factorul în discuție. O altă influență asupra expresivității o are elementul de fantezie ce oferă o plasticizare și concretizare a noțiunilor, obținându-se maximizarea factorului expresivitate, pornindu-se de la un cuvânt cu un anumit grad de încărcătură afectivă și ajungându-se la sinonime expresive care nasc o anumită imagine în subconștientul vorbitorului.

Comentând relația stilului cu expresivitatea, Ion Coteanu formulează unele distincții:

> „de la orice definiție a expresivității am porni, organizarea mesajului apare ca o activitate exclusivă a creatorului acestuia, exclusivă dar nu independentă, nu în sine și pentru sine, ci în sine și pentru destinatar. Odată cu luarea în considerație a destinatarului, aria preocupărilor nostre se extinde și la efectele mesajului. Intențiile coincid sau nu, total sau parțial, cu efectele. Valoarea expresivității este dată de acest fapt, ceea ce ne permite să susținem că expresivitatea se definește ca și diferența dintre emisie și recepție, dintre intențiile autorului de mesaje și efectele lor asupra destinatarului." (Coteanu, 1973: 76).

1.1. Limbajul popular. Privire generală

Limba se află în strânsă legătură cu societatea. Procesul constituirii limbii române literare nu se va încheia niciodată (Drăgulescu, 2006: 7).

Aceasta se află în plin proces de transformare și modernizare. Structura ei modernă duce la integrarea elementelor de demult din structura ei actuală. Coexistența elementelor mai vechi cu cele moderne, precum și inovațiile și dezvoltările recente sunt o sursă inepuizabilă a utilizării figurate a părților de vorbire. Adeseori, tradiția se încrucișează cu inovația, construcțiile de tip tradițional, obișnuit, cu un termen de folosit pentru valoarea sa stilistică, sunt dublate de termeni și construcții noi. Inovațiile și abaterile de la normele limbii au constituit obiectul de cercetare a numeroase

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

studii de stilistică[11], deoarece reprezintă domeniul fenomenelor de expresivitate în limbă, studiind mijloacele folosite de vorbitor pentru a da un nou aspect comunicării.

În studiile și cercetările de stilistică, se aduce adesea, în discuție, sub o formă sau alta, limbajul popular, dar o caracterizare sau cel puțin o definire a lui nu s-a dat până acum.

> „Din punctul de vedere al funcțiunilor lui social-culturale, el are toate calitățile unei variante lingvistice, pentru că vorbitori cu o anumită cultură se servesc de el în împrejurări anumite. Din acest fapt, decurge și structura lui lingvistică, reprezentând un ansamblu de preferințe lexicale și gramaticale, deosebite în înfățișarea lor materială de preferințele manifestate de limba literară." (Coteanu, 1961: 242).

> „Putem defini așadar limbajul popular ca o variantă a limbii, utilizată de vorbitori cu un anumit nivel social cultural și caracterizată printr-o serie de preferințe lingvistice, preferințe determinate de capacitatea lui relativ redusă de selectare. Neavând decât două aspecte principale foarte asemănătoare între ele: vorbirea familiară și vorbirea solemnă, el este din punct de vedere stilistic mai puțin variat decât limba literară." (Coteanu, 1961: 247).

Mărcile stilistice ale limbajului oral sunt actualizate diferit în funcție de anumite condiționări extralingvistice. Există două variante de actualizare care corespund celor două tipuri de cultură, populară și erudită: varianta rurală, identificabilă cu limbajul popular, și varianta citadină, în care limbajul popular se intersectează cu limbajul cultivat, reprezentat de limba literară.

Limbajul popular reprezintă componenta fundamentală a variantei orale a limbii naționale, constituind, printr-o serie de procedee și mărci stilistice ce poartă amprenta modalității orale de întrebuințare a limbii române, primul nivel de organizare stilistică a limbii. O serie dintre procedeele și mărcile stilistice întâlnite în limbajul oral sunt specific naționale, reflectând istoria, gândirea și simțirea poporului român.

Expresivitatea stilistică a limbajului popular reprezintă capacitatea structurii verbale a textului de a releva componenta subiectivă a mesajului; un procedeu stilistic este concomitent mijloc de exprimare a unei anumite atitudini subiective, dar și mijloc de exprimare a unui anumit sens gramatical. Procedeele stilistice specifice limbajului popular asigură expresivitatea textului lingvistic la toate nivelele de organizare.

[11] Ion Coteanu, *Gramatică. Stilistică. Compoziție*; Iorgu Iordan, *Stilistica limbii române*; Dumitru Irimia, *Studii de poetică și stilistică*; Tudor Vianu, *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*; Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*.

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

Potențialul expresiv al folosirii limbajului popular în romanele haiducești românești ale secolului al XIX-lea reprezintă o temă de cercetare amplă și interesantă. Acest demers științific constă în evidențierea unor elemente constitutive ale semnificării literare, în raport cu: potențialul expresiv al ansamblului de opoziții și relații stabilite în interiorul textului, între termenii limbajului popular și alte registre stilistico-semantice, legătura dintre norma convențională populară și norma stilistică a textului literar ori relația dintre imaginarul popular și cel literar.

1.2. Haiducia și haiducul. Iancu Jianu

Limbajul haiducilor este mai mult decât un sublimbaj, este manifestarea lingvistică a unei psihologii și filosofii de viață.

Haiducia a fost specifică mai ales Balcanilor, extinsă, prin intermediul românilor, până în Maramureș, Bucovina și Basarabia. Cei mai mulți haiduci au fost în țările române, Bulgaria și Serbia. Literatura populară îi prezintă ca niște oameni puternici și generoși. Poporul admira în ei hotărârea, curajul de a se împotrivi nedreptăților. Haiducii răzvrăteau poporul și unelteau împotriva stăpânirii. Adăpostul lor preferat era codrul, care pe vremuri nu acoperea doar munții și dealurile, ci și largi zone de câmpie. Acolo, poterele nu se prea încumetau să intre. În țările românești ei au reprezentat pentru popor, adevărați eroi. Haiducia apare ca fenomen după 1560, odată cu Baba Novac, continuă cu legendarii Gruia Novac, cu Iorgu Iorgovani cunoaște o adevărată explozie, devenind o modă, în timpul ocupației austriece și până după revoluția lui Tudor Vladimirescu. Timp de aproximativ 300 de ani, (1560-1860) există un lung neîntrerupt șir de haiduci celebri cum ar fi Arghiri Adrian, Andrii Popa, Aureliu Aureliu, Toma Alimoș, Gruia lui Novac, Pintea Viteazul, Iancu Jianu, Iorgu Iorgovan, Stanciu Bratu, Stoian Stângă. Vremea haiducilor se sfârșește odată cu unirea principatelor.

Operele literare haiducești au rădăcini sociale adâncite în straturile unde exploatarea țăranului era nemijlocită și cumplită: boierul hapsân și ciocoiul. Însă adeseori, eroii acestor opere, înzestrați cu puteri deosebite în lupta lor cu oamenii stăpânirii, cu poterele, se amestecă în imaginația poporului cu fiii legitimi ai domnitorilor, pretendenți și ei la putere, iar pentru aceasta își caută aliați în lumea de jos, ea însăși opusă stăpânirii înscăunate și jefuitoare.

Eroul era ceea ce-și dorea poporul: un învingător împotriva tiraniei. De aceea, el era înzestrat cu forțe deosebite, iar domnii și boierii, cu toată aparenta lor măreție, erau puși în inferioritate.

Sentimentul insuflat cititorilor acestor opere literare este al satisfacției că eroul scapă și învinge, dovedind nimicnicia domnului și boierilor. E răzbunarea poporului asuprit.

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

Operele literare despre haiduci nu constituie numai un prilej de lectură relaxantă, ci inspiră încredere cititorilor, încredere în forța celor care sunt de partea asupriților. E o formă de exprimare, prin fabulos și fantastic, a puterii de neînvins a însuși poporului.

Iancu Jianu e singurul haiduc de viță nobilă din Oltenia. Din neamul Jienilor, el este singurul care și-a înscris numele în istoria și conștiința neamului nostru.

„*haiducul în țera românească nu este ceea ce se numește tâlhar aiurea; haiducia este o luptă sfântă*" este replica lui Iancu pentru sora sa Ana/Anca/Anicuța. (Popescu, 1887: 34).

Mitul Jianului intră în cultura scrisă românească prin intermediul unor cântece de lume (Pann, 1831, 1850), care îi precizează profilul în rama unor tipologii umane specifice vieții urbane de la începutul secolului al XIX-lea: „Don-Juanul de mahala cu glas melodios, sburătorul care fură inimile fetelor, floarea ofilită, lelița infidelă, văduvioara grasă etc." (Pann, 1963: 31).

Analizând numeroasele ediții ale romanului lui N.D. Popescu, vom constata că autorul a încercat să îl îmbogățească și să îl amplifice cu texte provenite din două tipuri de surse: istorice, de tipul autobiografiei Jianului, relatată de Dincă Isvoranu și publicată de C.D. Aricescu și folclorice, în culegeri de folclor, având contribuția lui G.Dem. Teodorescu. Pe lângă practica editorială obișnuită de a tipări sursa folclorică la finalul nuvelei originale, fragmente din cântecele Jianului sunt cântate de Ileana cârciumăreasa în capitolul „Jianu amorezat". Devenită amanta haiducului, Ileana îndeplinește nu numai rolul de gazdă, ci și o funcție în structura romanului: este un personaj prin intermediul căruia se introduc referințele folclorice. Într-o logică a lecturii cu voce tare specifică romanului popular, aceste inserții aveau rolul de a întoarce publicul la originea melodică a mitului Jianului.

Până în anul 1869, când apare prima ediție a romanului „Iancu Jianul, haiducul" de N.D. Popescu, tipăriturile ce pun imaginea lui Iancu Jianu în circuitul publicului larg nu justifică constituirea unui mit haiducesc național. După cum mărturisește N.D. Popescu în prefațele numeroaselor ediții ale faimosului său roman, sâmburele narativ se găsește, de fapt, în drama semnată de Anestin și Millo: notele de subsol citând izvoare istorice apar în N.D. Popescu, „Iancu Jianu, căpitan de haiduci":

> „În anul 1868, am scris prima ediție a nuvelei Iancu Jianu, pe care am publicat-o în calendarul pentru toți pe anul 1869. Câteva amintiri din copilărie, povestite de tatăl meu, care se născuse și crescuse în județul Dolj [...], câteva episoade din baladele poporale aduse până la noi prin gurile lăutarilor din țară și câteva peripeții, din care mare parte plăsmuite, împrumutate de la piesa dlor Anestin și Millo intitulată: Jianu, căpitan de haiduci, iată tot materialul din care fusei nevoit să-mi

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

alcătuiesc eu legenda mea, material în adevăr puțin și neîndestulător." (Popescu, 1887:1).

2. Aspecte stilistico-gramaticale

Registrul popular se identifică la nivelul lexical, cuprinzând fapte de limbă generale, răspândite pe întreg teritoriul locuit de români. Caracteristicile limbajului popular sunt oralitatea, spontaneitatea și dinamismul. Oralitatea este principalul mijloc de manifestare a limbii populare. Este ilustrată prin expresii onomatopeice, folosirea exclamațiilor și a interjecțiilor; frecvența comparațiilor comune; inserarea proverbelor și a zicătorilor; folosirea neaccentuată a persoanelor I și II în dativ; folosirea apelativelor; tendința de hiperbolizare a acțiunii prin locuțiuni adverbiale. Spontaneitatea constă în folosirea repetiției, folosirea expresiilor idiomatice, superlativul absolut realizat prin lungirea vocalelor, folosirea anacolutului. Dinamismul este susținut prin elipsa predicatului, acumularea de verbe care sporesc dinamica discursului și utilizarea predominantă a coordonării în frază.

La nivel fonetic, identificăm reducerea corpului fonetic (articolul hotărât masculin) și reduceri silabice; confuzii între consoane m/n; reducerea grupurilor consonantice; reducerea diftongilor. La nivel morfologic: prezentul dramatic, tipic pentru oralitate; persoana a II-a singular este forma de a generaliza și dramatiza dialogul cu sine; prezența indiciilor care încadrează povestirea în timp și loc; construcții cu valoare de dativ. La nivel sintactic: sintaxă simplificată, propoziții principale și independente; coordonare foarte clară, prin juxtapunere; subordonare, frecvent temporală; elipsa verbelor; repetiție, cel mai adesea verbe care dinamizează acțiunea; repetiție sinonimică și pleonastică; stilul direct nelegat; dramatizarea povestirii.

2.1. Nivelul lexico-semantic al limbajului popular

Analiza nivelului lexico-semantic vizează evidențierea regionalismelor și a unor relații semantice contextuale mai importante. Astfel, având în vedere registrul stilistic regional, propriu personajelor din clasa socială a țărănimii, ne atrag atenția pentru înțelegerea unui mod tipic de a fi, termeni precum: „*pocite*", „*în gona cailor*", „*mărginaș*", „*megiași*", „*un codru de mămăligă*", „*dosnic*", „*zidurilor spoite cu var*", „*că se face pocinog*"[12] etc.

Un procedeu de generare a expresivității frazeologismelor este substituția sinonimică. Aceasta poate determina fie schimbarea constituentului verbal, fie înlocuirea constituentului nominal, rezultând perechi sinonimice: „*hălăciugă de copaci*" = codru des; „*câți bruma mai*

[12] Citatele păstrează ortografia vremii.

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

rămăsese” = puțini; „*prostimea se uita la dânsa*” = țăranii care își iubeau necondiționat boierii; „*cumplitul jug străin*” = asuprirea grecească; „*chehaiaoa sa*” = gradul lui Mahomed Aga în armata otomană; „*teșcheraoa de drum*” = hârtie oficială de liberă trecere; „*daraverilor comerciului*” = pârghiile comerțului; „*pricinile cele mai drepte*” = cauzele cele mai corecte; „*veneticilor cotropitor*” = stăpânilor din alte țări; „*să se calicească*” = să ajungă lefter; „*anaforaoa*” = decizia finală judecătorească; „*conciliaburi*” = întruniri; „*să se zurlubăiască*” = să se revolte; „*chochinți*” = asupritori; „*mulțimea angaralelor*” = plăților; „*zaherea*” = dările; „*globele*” = dările; „*butca*” = trăsura; „*potera*” = poliția; „*o leoată de lefegii cu nasuri de prepelicari*” = o mulțime de polițiști; „*spre creeri munților*” = către vârful munților; „*să începem cu șiart ca să eșim cu șiart la bun sfârșit*” = să gândim logic pentru a fi învingători; „*ciocoii*” = grecii; „*părinții ne sunt luați la podveți, frații la beilic, copiii la cisle, unele mai nedrepte ca altele*” = părinții ajung robi, frații slugi în casele boierești otomane iar copiii reprezintă plata; „*frunic pe totă fața pământului*” = grecii colindă tot pământul; „*o deșteptare obștească*” = trezirea poporului; „*gâlceava*” = cearta; „*opincă și iminei*” = țăranii și târgoveții; „*a ne zurlubăi*” = a ne ridica împotrivă; „*iscodă*” = spion.

În timpul comunicării, expresia poate dobândi mai multe valențe, iar informația interesează enunțul lingvistic. (Drăgulescu 2016: 377). Atunci când limba literară se apropie de limba populară, ea face progrese. Îmbunătățirea limbii literare se realizează pornind de la această bază firească. (Drăgulescu, 2006: 145).

2.2. Nivelul fonetic al limbajului popular

La nivelul fonetic, descoperim o serie de forme verbale, dar și fonetisme substantivale care localizează acțiunea în zona lingvistică a haiducilor: „*care-ĭ cumpĕrase în legea codrilor cu monedă haĭducéscà”, „ĭĭ da mereu la călcâe și-l ardea într'una cu nuele și bețe smulse din pădure*” (Popescu, 1873: 1); „*să dau odihnei într’acel hățiș*” (Popescu, 1873: 4); „*opincile unei trupe de voinici aleși*” (Popescu, 1873: 6).

Obiectivitatea și sobrietatea notației sunt susținute de prezența unor cuvinte populare ce aparțin fondului vechi de țărănisme colțuroase, dure, cu reverberații onomatopeice și cu sugestii vagi de dezamăgire: „*osândesce-mă, gonesce-mó*” (Popescu, 1873: 115); „*îmî trântesce un glonț in pept*”, „*că-mi trântesce trei glonțe în spate*” (Popescu, 1873: 144).

2.3. Nivelul morfologic al limbajului popular

Limbajul popular folosește, în mare parte, cuvintele comune, atribuindu-le sensuri noi, uneori în combinații sintactice inedite. În vorbirea populară, se întâlnesc unele construcții ale verbelor fundamentale cu prepoziții uzuale: „a se lăsa cu...”, „a o da pe...”. Sensul lor nu este

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

întotdeauna transparent, pentru că atât verbele, cât și prepozițiile în cauză sunt polisemantice. Cum însă asemenea structuri apar în situații simple, clare, de dialog, contextul le lămurește perfect semnificația. Acțiunea lor stilistică este destul de subtilă: nu șochează lexical, pentru că folosesc cuvinte standard, dar reușesc să atribuie enunțului în care apar un caracter colocvial foarte marcat. În forma „a se lăsa cu...” (deci reflexiv și construit cu prepoziție), verbul „a se lăsa” se folosește, impersonal, cu sensul a se produce, a se întâmpla, a fi iminent. Când verbul are un subiect, sensul său este a produce, a avea ca efect: „*lăjsând mai în urmă pe boeriî și negustorii*” (Popescu, 1887: 14), „*lăsase seninele câmpii ale cerului în grijea luneî.*” (Popescu, 1887: 29). Verbul „a pune” intră în altă combinație specifică: „a face”, „a pregăti”, „a începe”: „*puse pe chehaiaoa sa anume Mahomed Aga sĕ pue mâna pe Jianu și pe familia sa*” (Popescu, 1887: 7); „*fură puși la popreală ca prisonierĭ de resbel*” (Popescu, 1887:7); „*ci să puse cu ardóre și bărbăție pe muncă*” (Popescu, 1887: 12); „*într'o zi puse mâna pe bătrânul rebel*” (Popescu, 1887: 14). Verbul „a da” în construcție cu un pronume neutru și cu o prepoziție: „a o da pe...”, „a trece la...”, „a începe să facă... ”: „*pe care i le-a dat împinși numai de milă*” (Popescu, 1887: 13); „*îi da să înțelega*” (Popescu, 1887: 13).

În limbajul popular, în cel familiar și în cel argotic, acest gen de structuri gramaticale e destul de răspândit. Un fenomen lingvistic universal face ca, în limbi diferite, verbele fundamentale, cu sens foarte general (a da, a lua, a face, a pune), să stea la baza unui mare număr de expresii și locuțiuni, să intre în multe îmbinări sintactice cu grade diferite de stabilitate. Ca și în cazul prepozițiilor, selecția unuia sau a altuia din aceste verbe e idiomatică, imprevizibilă.

Folosirea prepozițiilor e, cum bine se știe, unul dintre fenomenele cele mai puțin controlabile și previzibile. În această zonă lingvistică, nu se pot formula reguli, iar sensurile de bază nu sunt de mare folos. Faptul se explică prin numărul foarte mare de raporturi, mai mult sau mai puțin abstracte, care se exprimă printr-un număr redus de prepoziții; complicația e amplificată de mulțimea expresiilor neanalizabile semantic în care intră prepozițiile. Limbajul popular manifestă preferințe clare pentru anumite prepoziții, care apar în mai multe contexte; în această situație privilegiată, pare a fi în primul rând prepoziția „pe”: „*uitară d'a lua cu sine pe Jianu și pe Gruia*” (Popescu, 1873: 29); „*pe când eraŭ ca la două dătăturĭ de pușcă*” (Popescu, 1873: 30); „*au pus pe fugă pe haiducii cari să retrag*” (Popescu, 1873: 31). Folosirea frecventă a lui „pe” e simțită ca un fapt de expresivitate orală, care nu ține cont de ipotetice justificări logice.

În cazul prepoziției „la”, specificul popular se manifestă mai ales prin apariția în construcții modale. Valorile obișnuite și cele mai numeroase ale prepoziției „la” sunt cele spațiale; le urmează ca importanță și frecvență cele

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

temporale, precum și cele abstracte, cu sens derivat din plasarea spațială sau temporală: în primul rând, exprimarea ocaziei sau a scopului, dar și a relației sau a instrumentului. Construcțiile modale cu prepoziția „la" sunt totuși destul de puține. Cele populare provin din evoluția semantică a unor circumstanțiale de loc sau, în sens larg, de la indicații spațiale, vizuale, eventual instrumentale: „*căci la nevoe uiți*", „*că la zor le dai pe tóté pană la una petclieș hoților*", „*lăsați giorovoiala la o parte*" (Popescu, 1973: 218); „*du-te la fratele meŭ Radu*" (Popescu, 1887: 69); „*Astă luptă inegală la număr*", „*s'o luăm iute la sanĕtôsa*" (Popescu, 1887: 75).

Alături de verb, în comunicarea verbală, locul central pe care îl ocupă substantivul ilustrează complexitatea relațiilor pe care limba, prin vorbitorii săi, le dezvoltă între numele

> „atribuite elementelor planului ontic și reflectarea lingvistică a proceselor care descriu dinamica acestor elemente. Din perspectivă stilistică, substantivul este considerat, de unii cercetători, partea de vorbire cu cea mai mare bogăție și varietate de sensuri și forme, apte (...) pentru a transpune pe plan lingvistic intențiile expresive ale vorbitorilor." (Câmpeanu, 1975: 25).

Distincția lingvistică între substantive comune și substantive proprii este uneori anulată deoarece interlocutorii acceptă o convenție de tip stilistic prin care se urmărește dezvoltarea unor efecte stilistice, specifice oralității. Folosirea unor substantive comune ca substantive proprii accentuează importanța semnificației cuvintelor: „*Vodă și Vistiernicul săŭ*"; „*Măria Ta*" (Popescu, 1887: 10); *„- Tu, Român?*"; „*40 de Greci*" (Popescu, 1887: 19); „*să nu se atingă de vreun Grec*" (Popescu, 1887: 105); „*sânge de român în țera sa*" (Popescu, 1887: 111); „*eu merg să mă plâng la Vodă*" (Popescu, 1887: 123).

Categoria genului prezintă ca particularitate stilistică marcarea desinențelor de gen (masculin și feminin) prin sufixe lexicale, care subliniază atitudinea emițătorului: admirativă, disprețuitoare sau eufemistică: „perișior" (exprimă mila pentru Ana, răpită brutal), „răpitorul" (exprimă cele mai josnice trăsături de caracter), „păduraru" (exprimă ironic îndeletnicirea de a sta la pândă).

Substantivele cu forme numai de singular sau numai de plural se regăsesc frecvent în limbajul popular. Un alt mijloc stilistic de formare a substantivelor este resemantizarea unor cuvinte existente deja în lexicul limbii române prin extensie. Substantivele care au numai forme de plural dezvoltă conotativ ideea de amplificare, de multiplicare sau au rolul de a reflecta și de a marca, în planul formei, atitudini precum ironia, neîncrederea, sau sarcasmul.

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

Exemple de adjective: „*bietu popă*”, „*apriga fome*”, „*gelosa natură*”, „*voinici aleşi*”. Superlativul reliefează cel mai înalt grad de particularizare a unor sensuri, prin dezvoltarea unor predicate nominale formate din verbul copulativ „a fi” și un adjectiv-nume predicativ: *„-Tacĭ că nu eşti Român; de gróza morţii Românul nu să îngrozeşte pană într'atâta, încât să nu raaĭ pótá vorbi de tremurătură. Însă dacă escĭ Român precum zici, şi nu Grec cum bănuesc eú, ia zi-mĭ tu(...)*” (Popescu, 1873: 11).

Identitatea multor verbe se fundamentează pe opoziția denotativ–conotativ, caracterul figurat al semnificației fiind trăsătura stilistică dominantă a multora. Cel mai frecvent procedeu de formare a sensurilor este reconfigurarea semantică, fenomen al cărui randament funcțional contribuie la dezvoltarea polisemiei, de exemplu, sensurile lexicale și asocierile frazeologice ale unor verbe precum: a arde, a avea, a da, a face, a fi etc. Alte modalități de formare a verbelor sunt derivarea, transformarea unor verbe simple în verbe pronominale cu pronume reflexiv, în acuzativ sau în dativ: „a ataca”–„a se ataca”, „a face–a se face”, „a trage–a-și trage”. În anumite contexte de comunicare, particularizarea lumii de sensuri a verbului și, implicit, anularea potențialelor ambiguități ale polisemiei lexicale, se realizează printr-un pronume cu valoare neutră.

Categoria gramaticală a timpului este strâns legată de categoria gramaticală a modului, adică a manierei în care vorbitorul înțelege și exprimă relația dintre desfășurarea unei acțiuni din lumea fenomenală și marcările prin care se face referire la potențialitatea desfășurării acțiunii: sigură, condiționată, presupusă, plauzibilă, necesară etc. Deși folosirea formelor verbale de trecut cu valoare de prezent nu este specifică limbajului popular, expresivitatea semantică a limbajului popular accentuează potențialul stilistic al mărcilor gramaticale din planul formei. Cele mai utilizate sunt enunțurile familiare constituite cu verbele „a da”, „a se duce”. În limba populară, autonomia gramaticală a unui verb la conjunctiv față de un posibil regent și lipsa conjuncției morfem „să” determină absolutizarea planului semantic și transformarea enunțului într-o structură sintactică cu ajutorul căreia vorbitorul exprimă și marchează spontaneitatea trăirilor interioare în raport cu evenimente neprevăzute din lumea fenomenală: „fie ce-o fi”; „d-apoi vină cine-o vrea”, „facă ce-o vrea” etc.

Adverbele care au caracter popular sunt folosite, cel mai adesea, pentru a reflecta perspectiva din care este considerată acțiunea verbală. „De regulă, frazeologismele adverbiale de tip familiar și popular se formează prin două modele generative cu un randament funcțional ridicat în limba comună: „prep. + element nominal și cât + element verbal.” (Milică, 2009: 216). Sintagme calitative cu prepoziție: „*Ca să remâe de ruşine*”, „*să pue mâna ne-tam ne-saĭn*”, „*s'a luptat din tóté puterile*”, „*pe cât l'a ertat mijlócele*”.

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

Din punct de vedere semantic, multe dintre aceste structuri idiomatice pot fi incluse în câmpuri distincte, cu o bogată reprezentare lingvistică. De exemplu, stările afective ale vorbitorilor sunt exprimate printr-o mare varietate de frazeologisme cu grad ridicat de expresivitate, având ca efect stilistic impunerea unei valori de superlativ. Iritarea sau supărarea se regăsesc în semantica unor structuri de tipul: „*de téma să nu se pomenésca călcat și jefuit*", „*își smulse perul și barba*", „*plânse amarnic și el și femeea și copii lui*", „*Bunul prelat plânse clin inimă*"; admirația: „*avea stare mare*", „*cu pricepere și iscusință*", „*să puse cu o activitate fără preget pe lucru*"; disprețul: „*Aste leipădături ale țărilor megiașe*"; neîncrederea și nepăsarea: „*dar de surda fură tóté rugele și lamentările*", „*în deșert Radu sĕ cercă să ĭ explice*", „*în deșert afirmă prin juramént*", „*nu fii chip să-l înduplece d'a reçunósce*".

O construcție specifică limbii române în variantele ei populare este aceea în care forma pronominală „o" apare, în poziție de complement direct, pe lângă un verb, însoțindu-l în toată conjugarea sa. „o" este considerat un pronume cu valoare neutră, generică, nedefinită, vid de sens și chiar lipsit de funcție sintactică: inclus pur și simplu în structura unei locuțiuni. Vorbirea populară transformă mișcarea într-o acțiune mai puternic orientată, chiar violentă. E o tendință pe care o confirmă și alte expresii în care acțiunea de a pleca e prezentată ca afectând un substitut metonimic ori metaforic al agentului sau al cadrului, al mediului: a curăța locul. Tranzitivitatea gramaticală corespunde astfel unei trăsături semantice de intensificare a acțiunii; este și un semn al narativității pe care limba vie a comunicării orale o preferă și o amplifică.

2.4. Nivelul sintactic al limbajului popular

Din perspectivă sintactică, raporturile de coordonare sau de subordonare în care intră substantivul pot ilustra, în anumite situații de comunicare, importanța procedeelor și mijloacelor sintactice în dezvoltarea expresivității din schimbul familiar de replici:

> *„- Potera ĭ strigară pe rend cele patru iscóde îndată ce sosiră./ - Vie! răspunse scurt Jianu./ - Sunt forte numeroși; adaogă una din santinelă./ - Fie! respunse Jianu tot cu sânge rece./ - Aŭ încunjurat pădurea din tóté părțile, maĭ ḍise altă iscodă./ - Nu-mi pasă, respunse Iancu cu aceiași nepăsare*." (Popescu, 1873: 86).

Specifică limbii vorbite, realizarea vocativului prin substantive folosite cu valoare adresativă îndeplinește rolul de a identifica tipul de interacțiune stabilit între protagoniști și ilustrează atitudinea locutorului față de interlocutor. Prin marcare expresivă, substantivul în vocativ individualizează atitudinea emițătorului față de receptor și față de cele

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

relatate*: „- Duță, Duță mai vin încoa de lĭ smulge din mână custura, că se face acum pocinog.*" (Popescu, 1873: 59); *„- Cântă, bre' strigă al doilea arnăut.*" (Popescu, 1873: 146). Folosite în vorbirea populară, unele apelative, formate din substantive prin care se exprimă grade de rudenie, cum ar fi „frățioare", „surioară", „măiculița mea" marchează actualizarea funcției expresive și impun o afectivitate necondiționată, de tip absolut.

La nivelul frazeologic, deosebit de expresive sunt locuțiunile, expresiile populare, frazele ritmate și vorbele de duh, sugestive pentru evidențierea sensibilității, a înțelepciunii și a conduitei țăranului român, silit să ducă o viață plină de suferințe: „*boerĭ Români câți bruma*", „*prostimea se uita la densa*", „*cumplitul jug străin*", „*se bucura preste Olt și mai ales în județul Romanați, de multă trecere și mult credit*", „*să se năpustâscă cu potopul lor de asupriri*" (Popescu, 1887: 5); „*și'ĭ puse capul la preț*" (Popescu, 1887: 8); „*S'a trecut cu tâlharii ăștia*!" (Popescu, 1887: 37); „*Aceşti Români cu inimă, dar fară de minte, a isbutit sa bage óre-care grózá în inima apăsătorilor, dar i-a făcut să ție ochiĭ deschiși și să ia mesurĭ de apărare în potriva unei sculări obștești*." (Popescu, 1887: 39).

2.5. Nivelul de punctuație al limbajului popular

La nivel de punctuație remarcăm prezența din abundență a semnului exclamării, a semnului întrebării, a punctelor de suspensie și a apostrofului:

> *„— Ha băhauie! te-am prins, strigă ciaușul radios; de unde e așa sânge.— A vrut să móră o găină aséra, respunse țiganul și eu de milă am tăiat'o.— Ti! că nu scapi tu așa eftin cu mine! dacă al tăiat`o unde e găina? ad'o încoa.— Am aruncat'o.— Cat`o unde aĭ aruncat'o.— A nins pe densa.*" (Popescu, 1873: 155);
> *„— Fiind-că... îmi veni să întreb, iac'așa; vorbesce așa de frumos, adăogă ea încurajindu-se despre Români și defaimă așa de aspru pe chochinți, încât ți-e drag să-l asculți.*" (Popescu, 1887: 32).

Mărcile persuasiunii se actualizează în text printr-o serie de enunțuri de tip exclamativ, aflate în relație de incidență cu alte enunțuri din text. Aceste unități sintactice au dublu rol: de a convinge receptorul de veridicitatea afirmațiilor emițătorului și de a ilustra starea de spirit a locutorului. Din punct de vedere semantic, astfel de enunțuri se încadrează în categoria jurămintelor, formulări invocative cu un caracter solemn, prin care emițătorul se angajează să rostească adevărul sau să respecte anumite precepte, specifice statutului asumat prin depunerea jurământului. Din punct de vedere lingvistic, jurămintele (specifice culturii populare orale) se încadrează în fenomenul mai larg al tabuului, prin credința că nerespectarea restricției pe care vorbitorul și-o asumă în mod solemn, ar putea atrage mânia

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

și pedeapsa divină: „*îmi puiu capu pe tocător că el o să-ți dea un sfat bun*” – replica lui Alexe către Jianu. (Popescu, 1887: 76).

2.6. Nivelul stilistic al limbajului popular

Sarcina analizei stilistice este clar delimitată și nu trebuie, confundată cu alte demersuri de interpretare ale textului literar. (Drăgulescu, 2016: 376).

Din perspectivă stilistică, problema exprimării superlativului prin mijloace sintactice prezintă un mare interes, deoarece reflectă relevanța expresivă a unor modalități lingvistice prin care se impun și se actualizează mărcile stilistice ale afectivității și oralității.

Tendința de a sublinia, prin amplificare, caracteristicile unei acțiuni, ale unui fenomen sau ale unei întâmplări pare a determina, în planul enunțului, folosirea unor structuri sintactice diverse, cu diferite grade de unitate lexico-gramaticală, prin intermediul cărora emițătorul mesajului prezintă, deopotrivă, evenimentele petrecute și viziunea sa asupra întâmplărilor relatate. O structură sintactică funcționează ca marcă a superlativului absolut în raport cu regentul: „*Judecățile azĭ țin cât lumea și pământul*”, „*comentate și mult alterate*”, „*eraŭ mai mult ca ori cine prigoniți*”, „*ceĭ maĭ aprigi inimici*”, „*unul din dușmanii ceĭ maĭ hotărîți*”, „*așa mare amărăciune și scârbă*”, „*negura celui mai absolut întunerec intelectual*”.

Unele figuri de stil – metafora, metonimia, hiperbola, sunt prototipuri cu realizare lexicală sau frazeologică, întrebuințate cu rol expresiv: „ca să țină cap atâtor străgăniri”, „*jaful zabieților lor nu mai avea nici un frîŭ*”, „*gemeaŭ sub jugul asupririlor*”, „*de aceia începù să se auḑă acel murmur, care la început fu cât se póte de surd și de sfiicios și care cu timpul ajunse să fio cât se póte de distinct, cât se póte de resunător”*. Sintagme precum „a fi surd/ orb” la nevoile sau suferințele cuiva desemnează metaforic starea de indiferență, avându-se ca element de referință punctul în minus dat de deficiența unuia dintre simțuri.

> „Modelul cognitiv de interpretare a identității unor figuri care se manifestă în limbajul uman se dovedește util pentru punerea în lumină a imaginarului pe care îl tezaurizează, prin lexic, o anumită limbă. Elementele primordiale (apa, focul, aerul, pământul), plantele, păsările, peștii și animalele, părțile corpului uman, hrana de toate zilele etc., devin elemente metaforizante sau metaforizate, pentru a exprima, în manieră admirativă, peiorativă sau umoristică o gamă diversă de trăiri, comportamente și acțiuni specific umane. Sub aspect semantic, individualizarea acestor ansambluri metaforice se realizează prin caracterul viu și concret al imaginilor, prin ingeniozitatea asocierilor și, nu în ultimul rând, prin tendința către intensificarea persiflantă,

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

> caricaturală a unor manifestări considerate ca fiind lipsite de autenticitate" (Milică, 2009: 241):

„*îngropați în iarbă, care era înaltă până la genunche*", „*în inima pădurilor*", „*locaș de zine*", „*munți înalți ca nisce uriași*", „*o mică parte rămase cu trapul și sufletul atașați pe lângă persóna lui lancu*", „*o neasemónată bărbăție, un înfricoșat sânge rece și o sete nebună d'a vărsa sânge de străin*", „*pe lângă gura Topologului*", „*du-te ca la patru bătăi de pușcă*", „*n'ar scăpa nici în gaură de șarpe de isbândirea celorlalți haiduci*", „*cu ochi negrii mari ca paharele*", „*nisce buze rumene ca rumenul bujor*", „*cu vocea sa răsunătore ca argintul cel mal curat*", „*mlădiarca gâtului seu de lebedă*", „*un viers lin și dulce*".

> „Considerînd sensul ca activare a relației om – limbă – lume, semantica se încadrează firesc în amplul proces lingvistic de desemnare prin care ființele umane încearcă să conceptualizeze și să descrie dinamica lumii fenomenale, în funcție de limba pe care o folosesc pentru a se exprima." (Milică, 2009: 255):

„*Věijênd că nu răușesce să aducă cu binele la supunere cârlanul cel rătăcit*", „*abia codălbi ochii*", „*tunetul mugia în spațiu*", „*tunetile cobitdre*", „*Focul asupră-ĭ strigă Cârc-Serdarul.*", „*aŭ fost risipiți ca potârnichele vitejii noștri*", „*legase cobză*", „*fără dór și póte acest om este însuși dracul*", „*își pusese în minte să smulgă din rădăcini acea buruiană rea și înveninată adusă din gunóelo Fanarului*".

Valoarea estetică a textului este rezultanta procesului prin care expresivitatea limbii scriitorului este convertită în scriitură artistică, adică într-o normă literară individuală. Stilul este sistemul expresiv al unei opere, al unui autor, al unei epoci. Potrivit acestei definiții, stilistica trebuie să studieze opera literară ca structură poetică, luând în considerare două aspecte esențiale:

> „modalitatea în care aceasta este construită, ca întreg și în elementele constitutive, și tipul de plăcere estetică pe care îl trezește, cu alte cuvinte opera trebuie să fie privită ca produs al creației și ca forță creatoare." (Alonso, 1942: 489 – 496).

Din perspectiva raportului narator – personaje, individualitatea expresivă a narațiunii se regăsește fie în portretizările personajelor, fie în organizarea sintactică a relațiilor dintre planul naratorului și planul personajelor. În roman, caracterizările personajelor sunt realizate prin porecle (mărci stilistice explicite, cu rol caracterologic) și prin trăsături fizice sau comportamentale definitorii care sunt reluate, sumar, în planul sintactic al naratorului, ori de cîte ori un personaj este pus în situația de a comunica: „*El*

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

e darnic și nelacom; pentru bani nu stă la tocmălă niciodată" – descrierea făcută de Mereanu Jianului; „*Mereane (...) erai bun de mână și pișcător*", „*Măi Corbene (...) stai închis pentru că te prinsese hoții de păgubași cu mâța în sac*", „*Gruio (...) ai uitat să dai înapoi iapa ce ai luat in împrumut delà vecinul tóŭ moș dascălu*", „*Póto că cinstitul Svârlugă vrea să-i povestesc cum a ajuns din cal măgar*?"

Tușele portretizării tind însă spre deformarea hiperbolică:

> „*Acea ființă, după costumul său, compus din o haină albă încinsă cu o cârpă pe la mijloc și după perul seu cel lung și resfirat care unduia încătră vântul voia să-l ducă să cunoscea că este femeie: nenorocita, maĭ mult desbrăcată, cu capul gol, cu gâtul gol, cu piciórele gólé, merse, merse neîntrerupt, până ce întră într'o curte.*" (Popescu, 1873: 56, 57).

Prin tehnica contrapunctului, se subliniază că mărcile narațiunii au dublu rol, de identificare și de caracterizare. O altă modalitate de realizare a portretizării este focalizarea pe comentariul caracterologic făcut de un personaj cu referire la un alt personaj și transformarea afirmației respective în trăsătură definitorie a personajului pus în lumină, prin reluarea imaginii de către narator: „*Tu ești zapciul cel mântuitor, acel părinte haiducilor, care ne-a mântuit de atâtea ori, csamâ Gruia uitându-se spre el fórte minunat și să nu te cunoscem.*" (Popescu, 1873: 14).

Sublinierile caricaturale ale unor trăsături fizice sunt scoase în evidență prin sufixarea augmentativă a unui elementului nominal însoțit de determinanți metaforici: „*un om îmbrăcat în haine boerescĭ, lângă un cal roĭb fórte frumos*." (Popescu, 1873: 11). Componenta ironică a portretizării este folosită ca element de bază, pentru a amplifica, prin antiteză, contrastele dintre înfățișările unor personaje. Antonimia frumos – urât reprezintă elementul central al portretizării.

În plan lexical, opoziția dintre diminutivele substantivale însoțite de epitete ale cochetăriei și participiul substantivizat, însoțit de determinanți nominali, ai caracterizării convenționale este intensificată prin utilizarea elementelor lexicale argotice, al căror potențial ironic este dublat de nuanța implicării afective, arătându-se admirația față de frumusețea fizică a personajului feminin:

> „*închipuiți-vă o femeie înaltă, grăsulie, cu mers indrăsneț și grațios, cu un cap fórte proporționat îmbrăcat cu un per castaniii lung, des și fórte lucios, peste care era aruncată o băsmăluță de lână cafenie ornată cu flori multicolore înodată la spate ardelencsce, de sub care eșiaii nisce códe lungi gróse ca pe mână și împletite cu panclico roșii ce atârnaŏ pe spate; cu ochi negrii mari ca paharele, cu doĭ obraji albi, rumeni și*

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

durdulii, în care să fáceaŭ dofi gropițe când rîdcaŭ, o gură mică și mereu suricjětôre, nisce buze rumene ca rumenul bujor, cu nisce dinți albi și strevězětorĭ ca sidofurĭ, cu un gât grăsuliu, rotund și alb ca peptul de lepedă, de care atârnaŭ maĭ multe sălbĭ și șiruri de urmuzurĭ și mărgele multicolore, cu un pept rotund tare și abundent, care se întrevedea pe sub o cămașe de pânză subțire s'o spargi cu limba, brodată pe la gât și altițe cu flori alese în felurite fețe tot după moda ardelenească; cu o talie sveltă și rotundă încinsă grațios cu maĭ multe feluri de bete; cu nisce mâni albe și grăsulii acoperite cu nisce mâneci umflate, care să strângeaŭ în mii de crețuri d'asupra cotului, care ca și obrajii avea în mijloc câte o gropiță; cu nisce degete albe, lungi și subțiri ornate cu felurite inele de aur cu pietre și fără pietre; cu nisce picidre mici și cambrate încălțate cu nisce cismulițe cochet croite, peste care cădea o fustă de materie de muselină subțire cafenie împestamțață cu nenumărate flori de colori arótóse și un șurț de iilaleŭ alb și subțire încunjurat cu manjeturile crețe; închipuiți-vă un înger de femeie frumosă, grațiosă, sprintenă și mere îî veselă, care alerga la cea d'ântâiŭ chiemare, servea cu voie bună pe orîcine și înveselea inima cea maĭ posacă cu vocea sa răsunătore ca argintul cel mal curat, cu glumele sale vesele și nesuperătore, cu rîsul sĕû franc și sgomotos care isbucnia la fiecare glumă și cu veselia sa molipsitóre, caro n'o părăsea maĭ nicĭ-odată; închipuiți-vă tóté acestea și pe urmă gândiți-ve puțin și de sigur veți ghici pentru ce făcea bărbatul sĕŭ maĭ mult alișveriș ca oricare dintre megiașî și pentru ce lumea venea cale de doŭă poște ca să bea delà Ileana cârciumârésa cea frumosă." (Popescu, 1873: 38).

Folosirea limbajului popular în planul sintactic al narării face trimitere la existența unui narator implicat afectiv – fie prin tonul admirativ fie prin distanțarea ironică în propria narațiune. Actul narării devine empatic, deoarece utilizarea de termeni din limbajul popular și frazeologisme populare evocă o lume a revoltei împotriva restricțiilor, mai ales a celor instituționale sau ideologice.

Ca materie lingvistică în care se concretizează substanța imagistică a lumii ficționale, limbajul popular devine trăsătură distinctivă a normei individuale a textului, deoarece prezintă fundamentul lingvistic al potențării imaginarului literar. În planul sintagmatic al textului, sinonimia elementelor limbajului popular dezvoltă congruențe semantice și orientează centrarea pe mesaj.

Cu toate că unghiul de analiză favorizat este cel lexical, semnificația cuvintelor nu poate fi total desprinsă de mediul în care respectivele cuvinte sunt întrebuințate. Încifrarea este conștientă și sistematică, iar procedeul elementar de codificare semantică este metafora.

Astfel, se poate discuta dacă expresiile și cuvintele cu sensuri și cu forme de negăsit în dicționarele de limbă contemporană sunt încadrabile în

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

categoria argoului, a jargoanelor sau a limbajului popular. Primele posibilități presupun circulația într-un cerc mai închis, cea din urmă, o relativă frecvență și accesibilitate a formelor în cauză. Se pot face, apoi, considerații estetice sau morale legate de folosirea acestui limbaj care este caracterizat de o sărăcire a exprimării, de cuvinte polisemantice care se repetă foarte des, cu nuanțe marcate doar de intonație și context; dar este caracterizat și ca fiind dotat cu expresivitate și inventivitate, manifestate în evidentul caracter metaforic, în puterea derivativă și mai ales în capacitatea de permanentă înnoire a acestui compartiment al limbii.

Expresivitatea stilistică a limbajului popular reprezintă capacitatea structurii verbale a textului de a releva componenta subiectivă a mesajului; un procedeu stilistic este concomitent mijloc de exprimare a unei anumite atitudini subiective dar și mijloc de exprimare a unui anumit sens gramatical. Procedeele stilistice specifice limbajului popular asigură expresivitatea textului lingvistic la toate nivelurile de organizare.

Stilistica explică nu numai figurile de stil, ci se ocupă și de înlănțuirea lor, de numărul și de calitatea lor într-un limbaj sau într-altul. În limbajul popular se pot face oricâte figuri de stil cu scopul de a explica un aspect mai greu de înțeles din ceea ce se comunică sau pentru a da imaginea unei trăsături de caracter, a unui gest, sau a unei idei.

Referințe:

Alonso, A. (1942). O interpretare stilistică a textelor literare/ The Stylistic Interpretation of Literary Texts. In *Modern Language Notes*, vol. 57, nr. 7 (noiembrie). 489-496. https://doi.org/10.2307/2910620

Andersson, L.G., Trudgill, P. (1990). *Bad Language*. Cambridge, Massachusetts: Blackwell.

Burgos, J. (1988). *Pentru o poetică a imaginarului/ For a Poetics of the Imaginary*. București: Editura Univers.

Câmpeanu, E. (1975). *Substantivul. Studiu stilistic/ The Noun. A Stylistic Study*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.

Coşeriu, E. (2004). *Teoria limbajului şi Lingvistica generală. Cinci studii/ Language Theory and General Linguistics. Five Studies*. București: Editura Enciclopedică

Coșeriu, E. (1995). *Introducere în lingvistică/ Introduction to Linguistics*. Cluj: Editura Echinox.

Coteanu, I. (1961). *Elemente de dialectologie a limbii române/ Elements of Romanian Dialectology*. București: Editura Științifică.

Coteanu, I. (1973). *Stilistica funcțională a limbii române, Stil, stilistică, limbaj/ Functional Style of the Romanian Language, Style, Stylistic, Language.* București: Editura Academiei.

Drăgan, I. (2006). *Romanul popular în România: Literar şi paraliterar/ The Popular*

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)

Novel in Romania: Literary and Paraliterary. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință.

Drăgulescu, R. (2006). *Istoria limbii române literare. Primele manifestări/ The History of the Romanian Literary Language. First Manifestations*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu.

Drăgulescu, R. (2016). *George Coșbuc. Lumile limbajului/ George Coșbuc. Language's Worlds*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu.

Iordan, I. (1962). *Lingvistica romanică. Evoluție. Curente. Metode/ Romance Linguistics. Evolution. Literary Currents. Methods*. București: Editura Academiei.

Iordan, I. (1975). *Stilistica limbii române/ The Stylistic of Romanian Language*. București: Editura Științifică.

Milică, I. (2009). *Expresivitatea argoului/ Slang's expressivity*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza".

Pann, A. (1831). *Poezii deosebite* sau *Cântece de lume/ Special Poems* or *Social Songs.* București: „Privileghiata Tipografie".

Pann, A. (1850). *Spitalul amorului* sau *Cântătorul dorului/ Love Hospital* or *The One Who Sings of Longing*. Broșura III-IV. București: Tipografia lui Anton Pann.

Pann, A. (1963). *Scrieri literare,* Vol. 1*/ Literary Works,* Vol.1. București: EPL.

Popescu, N.D. (1887). *Iancu Jianu, zapciu de plasă.* Partea I*/ Iancu Jianu, Head Of Administration.* Part I. Brașov: Editura Librăriei Ciurcu. https://revistatransilvania.ro/wp-content/uploads/2019/11/1887.-N.D.Popescu-Jancu-Jianu-zapciu-de-plasa%CC%86-1892.pdf

Popescu, N.D. (1873). *Iancu Jianu, căpitan de haiduci.* Partea II*/ Iancu Jianu, Captain of The Hajduks.* Part II. Brașov: Editura Librăriei Ciurcu. https://revistatransilvania.ro/wp-content/uploads/2019/11/1873.-N.D.Popescu-Iancu-Jianul-ca%CC%86pitan-de-haiduci-1881.pdf

BDD-A31999 © 2021 Centre for Languages and Literature, Lund University
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.19 (2026-09-15 01:09:00 UTC)